

...az emlékezetirányításról

Párizs egyik jól szituált, jellemzően középosztálybeliek lakta délnyugati elővárosában is – mint Franciaország-szerte sok helyütt – az utcatáblákon a személynevek talán gyakoribbak, mint a fantáziaszavak. Champigny-sur-Marne-ban például a Balzac és De Gaulle nevét viselő sugárút között a Frankel Leóról elnevezett utca fut. Mondhatnánk, illusztrisak a szomszédok. Pedig Frankel minden össze négy évet élt Franciaországban. De ott volt a párizsi kommunális idéjén – amelynek emlékét nemcsak a híres kommunárok fala, de (ha nem is konszenzusos megbecsüléssel, de tisztelettel) a nemzeti emlékezet is örzi –, sőt annak minisztere, az akkori elnevezéssel: a munka- és kereskedelemügyi bizottság vezetője volt. A várostérképeket egyébként prominens jobb- és baloldali személyiségek nevei színesítik; az utóbbiakról szólva nem hiszem, hogy sok nagyobbacska város volna, ahol valamelyik főút ne viselné a radikális szocialista vezetőjének, Jean Jaurès-nak vagy a kommunista partizán Gabriel Périnek a nevét.

Nehogy félreértesessék: a francia közgondolkozás is időnként igazgat a hangsúlyon, például csaknem negyedszázada, a francia forradalom bicentenáriuma kapcsán jócskán csökkent nemcsak a jakobinus, hanem a kevésbé radikális irányzatok nimbusza is; de a szobordöntőtések és a névfosztások békéidőben a fehér hollónál is ritkábbak. Föltehetően – mint mindenütt a világon – Franciaországban is számos olyan köztáblán olvasható név van, amelyet ma már mellékutának sem ajándékoznának, de mindenütt tudják, hogy a történelmi emlékezet maga is a történelem része, amelyhez ugyan lehet közelíteni pecsétes papírral és sattyomban odaküldött darus kocsival, de az ilyen „kiigazításokat” általában maga a történelem intézi el. Népharaggal és felejtéssel.

A hatalmi eszközzel történő hozzájárulás az emlékezetirányításra egyszerre komikus és szánalmas példát mutat a galériáknak otthonát adó lipótvárosi utca. Az egykori Nádor utcát a századfordulón kettévágta az Országház elő kialakított Kossuth Lajos tér (az 1898 és 1927 között eltekt három évtized során, amíg a mai nevét elnyerte, háromszor változott az utcatábla!), rövid időre kapott egy fantázianevet az utca, majd a húszas években Falk Miksáról, a neves publicistáról, íróról, tudós politikusról nevezték el. Majd amikor a zsidó származásúak nevét még a névtáblák sem viselhették, és 1940-ben a Kúria egykori elnöke, Juhász Andor elhunyt, ő „kapta meg” az utcát. Öt vörzivataros esztendőre. 1945-ben a koalíció idők visszahelyezték szerzett jogába Falk Miksát – három szűk esztendőre. A Rákosi-éra a kereszttüre költözött hadigymenisztérium fontosságát hangsúlyozandó Néphadsereg utcára változtatta, míg nem a rendszerváltás óta – fél évszázad leforgása alatt immár harmadízben – viseli Columbo felügyelő dédajának a nevét...

Valamikor a rendszerváltás szellemi pezsgésének idején írta – ha jól emlékszem, versben – egy akkor aktív közéleti szerepet is vállaló költő, hogy olyan országban szeretne élni, ahol nem változnak néhány évtizedenként az utcanevek. Ő maga ma támogatta, hogy a budai utcáról távoítsák el az 1898-ban elhunyt munkásvezető nevét, de én változatlanul tetszéssel emlékszem két évtizeddel ezelőtti soraira. És közben csendben töprengök: hol a határi? Az aktuális politikai hatalom a „baloldali” és a „jobboldali” lázongókat meddig tiltja ki az emlékezetből? Az egyikük akár Dózsa Györgyig, a másik Werbőczyig is elmegy egyszer? **Papp Gábor**